

Saksbehandler: Vebjørn L. Horsfjord

Referanse

MKR 04.1/06

MKR/AU 16/06

MKR 20/06

KR 53/03

Saksdokumenter

Utkast til saksdokument til Kirkemøtet (*vedlagt*)

Utkast til Veiledning i religionsmøte (*vedlagt*)

Utfordringer i religionsmøtet (KM-sak)

Saksframstilling

Det forberedes en sak til Kirkemøtet om utfordringer i religionsmøtet. Saken har en tydelig praktisk innretning, men forutsetter også teologiske vurderinger. Saken slik den foreslås fremmet for Kirkemøtet, har to hovedsiktemål:

- 1) å få vedtatt en "veiledning i religionsmøte" til bruk lokalt i Den norske kirke og
- 2) å orientere Kirkemøtet om hovedtrekkene i det arbeidet som gjøres på dette saksfeltet.

Saken må sees i sammenheng med den prosessen som pågår i Teologisk nemnd, der målsetningen er å utarbeide et dokument med teologiske vurderinger av noen konkrete utfordringer menighetene og enkeltkristne kan møte. TNs dokument vil tidligst være ferdig etter TNs møte midt i oktober. Det kan være aktuelt å sende det ut til KM som bakgrunnsinformasjon, men det avhenger av om tidsplanen holder. Den "Veiledning i religionsmøte" som nå foreslås framlagt for Kirkemøtet, springer ut av den samme prosessen i TN. Den er i hovedsak utarbeidet av en arbeidsgruppe under TN, men er også diskutert i selve TN.

Mellomkirkelig råd får nå to dokumenter:

- 1) Forslag til Veiledning i religionsmøte. Det foreslås at Kirkemøtet vedtar denne i sin helhet.
- 2) Utkast til saksdokument til Kirkemøtet. Dette dokumentet skal ivareta målet om å orientere KM om det som gjøres på dette arbeidsfeltet, samt motivere til å vedta veiledningen. Før saksdokumentet er ferdig for utsending til Kirkemøtet gjenstår utfylling på noen få punkter som er markert i teksten (det dreier seg om å innhente enkle faktaopplysninger fra partnere), samt en språklig gjennomgang og korrekturlesning.

Forslag til vedtak

Mellomkirkelig råd ber Kirkerådet legge saken fram for Kirkemøtet med følgende forslag til vedtak: "Kirkemøtet vedtar Veiledning i religionsmøte og oppfordrer bispedømmer, menigheter og andre relevante instanser i Den norske kirke til å legge den til grunn for sitt arbeid i møte med andre religioner."

Utfordringer i religionsmøtet Saksorientering til KM 2006

Utkast 050906

De siste årene har vi opplevd en sterkt økende oppmerksomhet om religionenes betydning også i den moderne verden. Tross forestillinger om en uunngåelig sekulariseringsprosess, ser vi at betydningen av religion er stor mange steder, og ofte økende: Kristendommen, særlig pentekostale og evangelikale bevegelser, vokser i Latin-Amerika, Afrika og Asia, og i det tidligere Øst-Europa og Sovjetunionen opplever blant annet ortodokse kirker ny oppblomstring etter de kommunistiske regimenes fall. I Midtøsten er det en tendens til at islamske og islamistiske bevegelser får sterkere oppslutning der en mer sekulært orientert arabisk selvbevissthet tidligere har rådd grunnen. I Asia har vi sett en ny hinduisk nasjonalisme i India, og også buddhismen opplever fornyelse og vekst flere steder. Alt dette skjer parallelt med prosesser, ofte kalt globalisering, som gir økende mobilitet og gjør mennesker i ulike deler av verden stadig mer avhengige av hverandre. Når religionsmøte kommer på dagsorden i Norge, henger det tett sammen med mer generelle utviklingstrekk i vår tid.

Formålet med denne saken er å gi et bidrag til refleksjon om og praktisk arbeid med de utfordringer som møter den norske kirkes menigheter i et flerreligiøst samfunn. Kirkemøtet inviteres til å vedta en kortfattet veiledning i religionsmøte som har menigheter og andre lokale sammenhenger (for eksempel institusjonspresttjeneste) som primær målgruppe. Veiledningen vil ikke være bindende, men nettopp – veiledende. Den er praktisk og konkret orientert, men fundert på grunnleggende teologisk og etisk refleksjon.

Når saken står på Kirkemøtets dagsorden, er det naturlig å gi en kortfattet orientering om sider ved Den norske kirkes engasjement i møte med andre religioner i Norge. Dette gir nødvendig bakgrunnsinformasjon for det vedtaket som foreslås fattet.

Avgrensning

Temaet religionsmøte er tett forbundet med andre temafelt som Kirkemøtet har oppmerksomheten rettet mot. Kirkemøtet 2005 behandlet saken "En misjonerende kirke" (KM 05/05) og uttalte blant annet "Som en bekjennende, tjenende og åpen kirke skal [kirken] dele det gode budskapet om Guds frelse i Jesus Kristus med alle og slik være en misjonerende kirke. Sammen med hele den verdensvide kirke deler vi budskapet gjennom dialog, forkynnelse, fortelling og nærvær." Et viktig premiss i arbeidet med religionsmøtet er at kirken tydelig må være åpen om sine intensjoner i møter med mennesker av annen tro. Det betyr at det vil finnes noen anledninger for evangelisering med det formål at mennesker skal finne fram til en kristne tro, og andre anledninger der man ikke har dette siktemålet. I denne saken er det først og fremst den siste typen religionsmøte som behandles. Religionsmøte handler derfor ikke om misjon i betydningen evangelisering. Det inngår imidlertid i kirkens oppdrag å møte alle mennesker med respekt fordi alle mennesker er skapt i Guds bilde.

Den aktuelle religionsmøtesituasjonen i Norge er nært knyttet til den nye innvandringen til Norge de siste tiårene. Religionsmøte, integrering og migrasjon er derfor tett forbundet. Kirkemøtet 2005 behandlet saken "Norsk asyl- og flyktningspolitikk" (KM 06/05) og Kirkemøtet 2006 inviteres til å ta opp temaet "... " i sak KM xx/06 [ref til integreringssaken når tittel og saksnummer er avklart]. I saken om religionsmøte vil derfor disse temaene bare i begrenset grad bli belyst.

I 1999 behandlet Kirkemøtet saken "Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid" (KM 12/99), og i ettertid har det på ulike måter vært arbeidet med kirkens møte med åndelig søkende mennesker og med den såkalte nyreligiøsiteten. Dette er religionsmøte i vid forstand. I denne saken er det imidlertid møtet med annen organisert religion, primært de store verdensreligionene, som blir behandlet. Temaet er kirkens møte med mennesker som aktivt og bevisst ønsker å tilhøre en annen religion.

Dermed er også en siste vesentlig avgrensning antydnet: Til tross for at det finnes en del likheter mellom dagens erfaringer i religionsmøte på den ene siden og tidligere og samtidige erfaringer med økumenisk arbeid på den andre siden, må disse holdes klart atskilt. Det økumeniske arbeidet har kirkens enhet som både utgangspunkt og målsetting og forutsetter et grunnleggende fellesskap i troen på den treenige Gud. Religionsmøte har et annet utgangspunkt, nemlig en erkjennelse av at vi ikke deler den samme tro, men likevel ønsker et respektfullt møte og er åpne for praktisk samarbeid når det ligger til rette for det. Økumenisk samarbeid er følgelig ikke en del av den saken som nå behandles.

Bakgrunn

Møtet mellom kristendom og andre religioner har vært med å forme den kristne tro gjennom hele kirkens liv. Somme tider har møtet vært preget av respekt og dialog, men like ofte har møtet vært konfliktfylt. For kirken i Norge skjer det noe nytt når andre religioner begynner å spille en aktiv rolle her i landet, slik det har skjedd over de siste tiårene.

Vinteren 2006 kom religion og religionsmøte på dagsorden på en helt særegen måte i forbindelse med striden i kjølvannet av publiseringen av karikaturer av profeten Muhammed. Forløpet av reaksjoner og motreaksjoner er kjent og skal ikke gjentas her. De internasjonale reaksjonene viste med tydelighet både religionens betydning for menneskers identitet og selvfølelse og det potensialet religiøse følelser har til å mobilisere folk selv om de grunnleggende motiver er av politisk karakter.

I Norge opplevde vi også sterke reaksjoner. Samtidig viste forløpet av debatten i Norge at mange års møysommelig kontaktarbeid mellom kristne og muslimske ledere hadde skapt grunnlag for tillitsfull samtale i en akutt vanskelig situasjon. Derfor kunne kristne og muslimske ledere stå sammen om felles uttalelser der man tok avstand fra trykningen av karikaturene, slo ring om ytringsfriheten og tok avstand fra all vold og trusler mot dem som trykket eller forsvarte tegningene. Slik fikk saken i Norge en annen utvikling enn for eksempel i Danmark. Mellomkirkelig råd ble en sentral aktør i dette. En rapport med en sammenfatning av Mellomkirkelig råds engasjement i saken ble forelagt Mellomkirkelig råd i mars 2006. Denne kan fås ved henvendelse til sekretariatet.

Mange utviklingstrekk på den globale politiske arena blir nå forstått innenfor rammen av en konflikt mellom vestlig kultur på den ene siden og islamsk eller islamistisk aggresjon

på den andre siden. Frykt for fremvekst av islamistisk terrorisme, både i den muslimske verden og internt i vestlige land, er stor. Terrorhendelser har da også vist at islam blir brukt til å legitimere grusomme anslag mot tilfeldige sivile. I dette har noen sett en bekreftelse av Samuel P. Huntingtons tese om et sivilisasjonenes sammenstøt (i boka *The Clash of civilizations and the remaking of world order*, 1996 som tar utgangspunkt i en artikkel med samme navn fra 1993). Det har imidlertid også vært mange som har påpekt hvor nødvendig det er å anerkjenne og forstå det store mangfoldet innenfor islam og muslimsk kultur, både i muslimskdominerte land og i vestlige samfunn. I den vestlige verden, og også i Norge, har vi dessuten sett tendenser til fremveksten av en generaliserende islamfrykt som rammer mange muslimer som helt ubegrunnet blir stilt til ansvar for marginale muslimske gruppers voldshandlinger. I Norge så vel som i andre land har erfaring vist at slik ubegrunnet og stigmatiserende frykt kan motvirkes når det skapes arenaer der alminnelige mennesker av ulik tro kan møtes og etablere tillitsfulle relasjoner.

Kirkens forhold til jødedommen har vært en utfordring gjennom mye av kristendommens historie. I dag ser vi tydelig at kristendommens dype røtter innenfor jødedommen tilsier at relasjonen mellom kristne og jøder vektlegges særlig. Men kirken en mørke historie knyttet til jødehat og forfølgelse. I vår tid er det tegn som tyder på at antisemittismen i noen kretser er i fremmarsj. Derfor er det viktig at dialog med jødiske ledere bidrar til økt innsikt i dette problemet. I omtale av konflikten i Midtøsten er det helt avgjørende å skjelve mellom legitim kritikk av staten Israel på den ene siden og stereotype og karikerte framstillinger av jøder og jødisk tro på den andre.

Mye av oppmerksomheten rundt møtet mellom religioner dreier seg nå om møtet mellom kristendom og islam. Det er mange grunner til det. I Norge er islam med stor margin den største minoritetsreligionen, og islam er følgelig den religion utenom kristendommen som stadig gjør seg gjeldende i det offentlige rom. Det er imidlertid grunn til å minne om at religionsmøtet også dreier seg om møtet med andre religioner. Bosetningsmønstre blant innvandrere gjør at enkelte lokalsamfunn i Norge opplever at hinduer, buddhister eller sikher er den største minoritetsreligionen.

Statistikk

Det hefter stor usikkerhet ved alle anslag over religioners utbredelse i verden. Dette henger sammen med spørsmål om definisjon av tilhørighet til en religion så vel som mangelfull statistikk i svært mange land. Følgende oversikt er avrundede tall basert på opplysninger i Encyclopedia Britannica:

Kristne: 2 milliarder (hvorav ca 1 milliard tilhører den romersk-katolske kirke)

Muslimer: 1,2 milliarder

Hinduer: 850 millioner

Buddhister: 390 millioner

Sikher: 25 millioner

Jøder: 15 millioner

Til sammenlikning har verdens lutherske kirker om lag 65 millioner medlemmer.

Også norsk statistikk er usikker. Tall for religionstilhørighet kan kalkuleres på ulike måter. Man kan for eksempel ta utgangspunkt i trossamfunnenes medlemstall, spørreundersøkelser og/eller den etniske sammensetningen i innvandrerbefolkningen.

Denne oversikten er basert på Statistisk sentralbyrås tall for 2004 og gjelder registrerte medlemmer i trossamfunn i hver gruppe. Tallene er avrundet:

Den norske kirke: 3,8 millioner
Andre kristne trossamfunn: 190 000
Islamske trossamfunn: 80 500
Buddhistiske trossamfunn: 10 000
Hinduistiske trossamfunn: 3 300
Sikh: 3 100
Jøder: 1 000

Humanetisk forbund har til sammenlikning omkring 70 000 medlemmer.

Særlig når det gjelder religioner som er sterkt representert i innvandrerbefolkningen, må vi regne med at tallene i realiteten er betydelig større i det mange ikke registrerer seg som medlem i et trossamfunn. Jan Opsal har ved å sammenstille ulike kilder og anslag kommet til at det reelle antall muslimer i Norge er omkring 150 000 (i boka *Islam: Lydighetens vei*, 2005) Den muslimske befolkningen er sammensatt, men personer med bakgrunn fra Pakistan, Somalia, Bosnia, Tyrkia, Irak, Iran og Marokko utgjør betydelige muslimske innslag i det norske samfunnet. Det er imidlertid verdt å huske på at det i innvandrerbefolkningen også er store grupper av kristne.

Islam i Norge

Muslimske moskeer (menigheter) er ofte basert på etnisk eller språklig tilhørighet. Det finnes for eksempel store pakistanske, tyrkiske, bosniske og arabisk-talende moskeer i Oslo. I andre byer og på mindre steder er det en større tendens til at muslimer organiserer seg på tvers av etniske og språklige grenser. Islamsk råd Norge (IRN) er en paraplyorganisasjon som organiserer 21 muslimske menigheter med et totalt medlemstall på om lag 45 000. Både sunni- og shiamuslimske menigheter er medlemmer.

I IRNs vedtekter er organisasjonens formål bestemt slik:

1. Arbeide for at muslimer kan leve i samsvar med islamsk lære i det norske samfunnet og bidra til å bygge opp en norsk-muslimsk identitet.
2. Fremme samhold blant muslimer i Norge og ivareta medlemsorganisasjonenes rettigheter og interesser.
3. Være brobygger og dialogpartner som kaper gjensidig forståelse og respekt mellom muslimer og ikke-muslimer i Norge, med hensyn til religion, kultur og moralske verdier.

Islamsk råd arbeider for eksempel med en felles kalender for muslimske helligdager (som kan beregnes på litt ulike måter) og felles tiltak for godkjenning av halal-mat. IRN representerer også muslimene overfor myndighetene og i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og er i økende grad et talerør for muslimer i den offentlige samtalen.

Islamsk råds nettsider finnes på www.irm.no

Tross et mangfold av muslimske menigheter i Norge, finnes det nesten ikke moskebygninger bygd til dette formålet. De fleste moskeer er ombygde forretningslokaler eller lagerbygninger. Den første nybygde moskeen i Norge tilhører menigheten World Islamic Mission og sto ferdig i Åkerbergveien i Oslo i 1995. I 2006 åpnet en rehabilitert og utbygd moske med tydelig moske-arkitektur tilhørende Norges største muslimske menighet, Central Jamaat-e Ahl-e Sunnat, i Urtegata i Oslo.

En omfattende spørreundersøkelse utført blant norske muslimer av TNS Gallup for TV 2 våren 2006 ga interessant informasjon om holdninger og praksis blant norske muslimer. Et gjennomgående trekk var at muslimers holdninger til mange spørsmål avviker mindre fra det norske gjennomsnittet enn mange forventet. Omkring 30 prosent av muslimene oppga at de deltar minst en gang i måneden i religiøse seremonier. Gjennomsnitt for hele befolkningen er 15 prosent. 15 prosent av muslimene mener at det norske samfunnet er umoralsk mot 20 prosent i totalbefolkningen. 14 prosent mener at muslimske lover (sharia) bør innføres i Norge, mens 72 prosent er imot dette. Muslimer i Norge er mye mindre redd for at muslimske fundamentalister skal gjennomføre aksjoner her i landet enn gjennomsnittet av befolkningen, 22 prosent blant muslimer mot 55 prosent i befolkningen som helhet.

Fullstendig oversikt over resultatene av undersøkelsen finnes på http://pub.tv2.no/multimedia/TV2/archive/00248/TNS_Gallup_-_muslim_248757a.pdf

Religionsdialog lokalt i Norge

Den norske kirke er involvert i en rekke lokale tiltak i Norge for å bringe mennesker av ulik tro sammen til samtale og felles handling. Her følger noen ganske få eksempler. Det finnes ingen sentral oversikt over slikt arbeid.

[Her fylles ut med korte setninger om Brudal (Hamar), Stranda og/eller Gutvik]

Trondheim:

Siden 2002 har det vært jevnlig kontaktmøter mellom representanter for Muslim Society og Den norske kirke. Gruppen har møttes i kirker og moskeer og deltakerne har blant annet introdusert hverandre for sentrale deler av egen tro og gudstjenesteliv. Det har vært rom for å diskutere ulike utfordrende spørsmål, og høsten 2005 arrangerte gruppen i samarbeid med Trondheim kommune en stor høring om innvandreres møte med barnevernet der offentlige organer, blant annet barneombudet, var representert.

Stavanger:

I Stavanger er det etablert et interreligiøst råd med bred deltakelse. Med støtte fra... har det også vært ansatt en koordinator for rådets arbeid. [avsnittet sjekkes]

Oslo:

Fra [årstallene fylles ut] møttes en gruppe av jøder, muslimer og kristne til jevnlig dialogmøter der Oslo domkirkes menighet var en viktig aktør.

De siste årene er det etablert et nettverk av kirkelige ansatte som arbeider i menigheter med særlige utfordringer på dette feltet, og nettverket har avholdt flere seminarer. Arbeidet integreres nå i Oslo bispedømmes prosjekt "Gud i storby".

I alle de større byene er det en rekke menigheter i områder med stor innvandrerbefolkning som har erfaring med lokale tiltak for samhandling og samtale.

Også en rekke organisasjoner innenfor Den norske kirke er involvert i lokale tiltak for religionsmøte, blant annet Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA), Dialogsenteret Emmaus og misjonsstiftelsen Areopagos.

Arbeid i regi av de sentralkirkelige rådene

Det er arbeidet som skjer i regi av de sentralkirkelige rådene som er Kirkemøtets primære ansvarsområdet, og dette gis derfor noe fyldigere omtale i det følgende. Arbeidsfeltet sorterer i hovedsak under Mellomkirkelig råd.

Religionsmøte og menigheten (ROM)

Høsten 2006 igangsettes et nytt prosjekt, Religionsmøte og menigheten (ROM) for å bistå lokale religionsmøtetiltak av det slaget som er nevnt over. En prosjektleder, sokneprest Hans Erik Raustøl, er tilsatt i en toårig prosjektperiode. Prosjektet er et samarbeid mellom Mellomkirkelig råd, Areopagos, Kirkens Nødhjelp og Det norske misjonsselskap.

Formålet med prosjektet er å bidra til at ideer og erfaringer fra lokalt arbeid kan utveksles mellom menigheter slik at det blir til inspirasjon og veiledning for andre. Det vil bli arrangert kurs og seminarer, og en nettside under www.kirken.no vil bli utviklet til en ressursbank for dem som arbeider lokalt med disse spørsmålene. Prosjektet er inspirert blant annet av et liknende tiltak i Danmark, Folkekirke og religionsmøde (www.religionsmode.dk).

Kontaktarbeid på nasjonalt nivå

Kontaktarbeid mellom trossamfunnene på nasjonalt nivå har ingen lang historie i Norge. Blant tidlige møtearenaer var Nansenskolens dialogprosjekt "Fellesskapsetikk i et flerkulturelt Norge" som begynte i 1992 og prosjektet "Religion, livssyn og menneskerettigheter i Norge" (1995). Disse ble viktige for oppbyggingen av tillitsfulle relasjoner mellom ledere for ulike religioner. I Verdikommisjonens arbeid (1998 til 2001) inngikk også en arbeidsgruppe for religionsdialog med bred deltakelse fra ledere for tros- og livssynssamfunn i Norge.

Et særegent trekk ved religionsdialogen i Norge er at Humanetisk forbund har spilt en aktiv rolle. Det tales derfor ofte om møter mellom tros- og livssynssamfunn heller enn om møter mellom religioner. Ingen andre vestlige land har en tilsvarende sterk organisert sekulærhumanistisk bevegelse.

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL)

STL ble etablert i 1996 og har i dag 12 medlemssamfunn: Bahá'í samfunnet i Norge, Buddhistforbundet, Den norske Kirke v/Mellomkirkelig Råd, Det Mosaiske Trossamfund, Gurduara Sri Guru Nanak Dev Ji (sikher), Holistisk Forbund, Human-Etisk

Forbund, Islamsk Råd Norge, Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, Norges Kristne Råd, Oslo Katolske Bispedømme og Sanatan Mandir Sabha, Norway (hinduer).
Kristensamfunnet er observatører.

Hvert av medlemmene deltar med to representanter, og arbeidet er basert på konsensus, slik at det ikke gjøres vedtak dersom noe medlem er imot. Mellomkirkelig råd oppnevner Den norske kirkes to medlemmer. Leder for rådet er for tiden Jan Benjamin Rødner fra Det mosaiske trossamfund. Rådet møtes omkring seks ganger i året. Et arbeidsutvalg, der Den norske kirke deltar, møtes oftere. Rådet mottar støtte fra Kultur- og kirke departementet. Slik finansieres en full stilling som koordinator for rådets arbeid. Etter at tilskuddet i 2006 er økt, er det etablert et toårig prosjekt for å fremme lokalt religionsmøte. Det er naturlig for Den norske kirke at det etableres samarbeid mellom prosjektet Religionsmøte og menighet (som er Dnks eget prosjekt) og dette fellesprosjektet under STL.

STL arbeider med saker der tros- og livssynssamfunnene har felles interesser og arrangerer møter og konferanser der ulike synspunkter på sentrale spørsmål kan brynes mot hverandre. I øyeblikket er diskusjonen omkring stat og kirke et viktig tema for STL, men det siktes ikke mot å komme fram til synspunkter som alle medlemssamfunnene kan forventes å slutte seg til, på de grunnleggende spørsmålene.

STL er tilbakeholden med å uttale seg om aktuelle politiske saker og avstår konsekvent fra å diskutere utenrikspolitiske spørsmål. Rådet brukes i økende grad av myndighetene som et bindeledd mellom myndighetene og trossamfunnene. STL sto bak en stor felles minnemarkering etter tsunamikatastrofen i julen 2004, men arrangerer normalt ikke slike fellesmarkeringer.

STLs nettsider finnes på www.trooglivssyn.no

Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfrihet

Oslokoalisjonen ble startet etter den store Oslokonferansen for tros- og livssynsfrihet i 1998 der Mellomkirkelig råd var en sentral drivkraft, og er et samarbeid mellom Senter for menneskerettigheter ved Universitetet i Oslo, Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfund og Mellomkirkelig råd. Oslokoalisjonen er i hovedsak finansiert gjennom prosjektbevilgninger fra Utenriksdepartementet og har et sekretariat med til sammen omkring ett årsverk. Svært mye av arbeidet utføres av aktivister og akademikere som arbeider uten vederlag.

Oslokoalisjonens arbeid er basert på menneskerettighetskonvensjonenes bestemmelser om religionsfrihet. Det arbeides gjennom prosjekter knyttet til konkrete land. Det har blant annet vært arbeidet med prosjekter i Aserbajdsjan, Sri Lanka, Kina, Indonesia og Marokko.

Oslokoalisjonens nettsider finnes på www.oslocoalition.org

Kontaktgruppen mellom Mellomkirkelig råd og Islamsk råd Norge (IRN)

Kontaktgruppen ble etablert i 1993 og har hatt fra to til fire årlige møter. Mellomkirkelig råd oppnevner Den norske kirkes medlemmer i gruppen. Domprosten i Oslo har vært den

fremste kirkelederen i delegasjonen. Islamsk råds leder har vært medlem av gruppen sammen med andre ledere og imamer fra ulike moskeer. I tillegg til medlemmer fra IRN og Den norske kirke har observatører fra Norges Kristne Råd deltatt.

Møtene har vært tilrettelagt vekselvis av IRN og Mellomkirkelig råd, og dagsorden har ofte vært bestemt av hva som ellers er viktig i samfunnsdebatten, blant annet forholdet mellom stat og kirke, konflikten i Midtøsten, islamfrykt og antisemitisme og homofilidebatt.

I forbindelse med debatten etter trykkingen av Muhammed-karikaturene vinteren 2006 ble kontaktgruppa og de relasjonene som gjennom dens arbeid var etablert, av stor betydning for samarbeidet mellom kristne og muslimske ledere.

Førsteamanuensis Oddbjørn Leirvik ved Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo har vært en drivkraft i kontaktgruppas arbeid helt fra begynnelsen. På nettsiden <http://folk.uio.no/leirvik/> har han samlet omfattende dokumentasjon fra kontaktgruppas arbeid. Disse nettsidene er også den beste kilden på Internett til overblikk over det som skrives om islam og interreligiøs dialog i Norge.

Kontaktgruppa mellom Mellomkirkelig råd og Det mosaiske trossamfund (DMT)
Det har vært viktig for Den norske kirke å etablere tillitsfulle relasjoner til jødiske ledere. Kontaktgruppa mellom MKR og DMT har vært et slikt tiltak. Gruppa ble etablert i 1997 men har hatt møter med ujevne mellomrom. Dette har blant annet sin årsak i manglende kapasitet på DMTs side. Det jødiske miljøet i Norge er lite, og forventningene til at de deltar i ulike interreligiøse fora er store på mange hold. Blant annet antisemitisme og konflikten i Midtøsten har stått på dagsorden i møter mellom kristne og jødiske ledere.

Teologisk bearbeiding av erfaringer fra religionsmøte

Den norske kirkes medlemmer og ansatte møter mennesker av annen tro i mange ulike situasjoner i dagliglivet: I nabolaget, på arbeidsplassen, i politisk arbeid og i vennekretsen. I tillegg deltar altså Den norske kirke i en rekke mer organiserte møter mellom religioner, både lokalt, regionalt og nasjonalt. Disse møtene kaller på refleksjon og ettertanke av flere slag. For det første er det nødvendig å tilegne seg velfundert kunnskap om andre religioner – inkludert innsikt i det mangfoldet som finnes innenfor hver enkelt religion – og forståelse av hvordan religioner endrer seg når mennesker flytter over landegrensene. Videre er det nødvendig å reflektere over ulike praktiske tilnærminger i religionsmøtet og nyttig å lære av andre om hva som fungerer og ikke fungerer når man vil etablere møteplasser der troende kan møte andre troende. Slik praksis må også styres av en etisk refleksjon om møtet med andre mennesker. Til slutt er det naturlig at det praktiske religionsmøtet ledsages av en teologisk refleksjon om hvordan andre religioner kan forstås innenfor Guds plan for verden. Også den teologiske refleksjonen bør ta utgangspunkt i konkrete erfaringer.

I 1987 påbegynte Norsk Teologisk Nemnd (som det het den gang) under Mellomkirkelig råd et omfattende refleksjonsarbeid om forholdet mellom kristendom og andre religioner. Prosessen resulterte i boka *Tro møter tro*, Verbum, 1990, som er den grundigste bearbeidingen av disse temaene fra offisielt hold i Den norske kirke hittil.

Mye har endret seg på de årene som er gått siden. Ikke minst er innslaget av andre religioner i det norske samfunnet flerdoblet, og religionens betydning i internasjonal politikk er økt kraftig. Temaet er derfor kommet på dagsorden i mange av våre søsterkirker. I Sverige er det arbeidet en del med religionsteologiske spørsmål. De evangeliske kirkene i Tyskland (EKD) har utgitt en stor rapport om temaet, og den episkopale kirke i Skottland utga nylig en rapport som bearbeider tematikken i anglikansk tradisjon.

Kirkenes verdensråd (KV) har arbeidet med religionsmøtet og med religionsteologiske problemstillinger gjennom hele sin historie. Spørsmålet om hvordan andre religioner eventuelt inngår i Guds plan har vært et av de mest kontroversielle spørsmål i den økumeniske bevegelsen. Man har ikke kommet fram til noe entydig svar på dette, men KVs arbeid har gitt mye næring til medlemskirkenes egen refleksjon. Allerede i 1979 utarbeidet KV retningslinjer for religionsdialog. Verdensmisjonskonferansen i San Antonio, USA, i 1989 arbeidet grundig med spørsmålene og utviklet en tenkning som har blitt retningsgivende for mange kirker. I 1990 kom en arbeidsgruppe nedsatt av KV med den såkalte Baar-deklarasjonen som går langt i retning av å tilkjenne andre religioner potensielt frelsende betydning. I forbindelse med verdensmisjonskonferansen i Athen i 2005 ble det bygd videre på arbeidet fra 1989 i et dokument om religionsmøte og gjestfrihet. Også KVs generalforsamling i 2006 satte temaet høyt på dagsorden.

I tillegg til disse eksemplene på bearbeiding i kirkelig regi kommer det meget omfattende arbeidet med tilsvarende spørsmål i akademisk teologisk sammenheng de siste par tiårene.

I 2004 ga Mellomkirkelig råd sin tilslutning til en veiledning for religionsmøtet som ble utarbeidet under en konsultasjon i Oslo i desember 2003 der representanter for kirkene i Porvoo-fellesskapet deltok.

I 2005 og 2006 har Teologisk nemnd under Mellomkirkelig råd på ny beskjeftiget seg med religionsteologiske spørsmål, denne gang på bakgrunn av de brede erfaringene som er gjort i religionsmøtet siden 1990. Prosessen munner ut i et dokument der man ved å reflektere over konkrete situasjoner, belyser en rekke teologiske og etiske spørsmål som dermed blir berørt.

Arbeidet i Teologisk nemnd har hatt som utgangspunkt at religionsmøtet ikke truer kristentroens integritet og ikke skal føre til noen form for religionsblanding (synkretisme) eller kompromisser om sentrale punkter i den kristne tro. Samtidig forutsettes det at kristne i møte med mennesker av annen tro kan oppleve å lære noe om mennesker og Gud og dermed utvikle sin egen tro. Det siste er blant annet begrunnet i troen på at alle mennesker er skapt i Guds bilde og at vi derfor kan møte Gud også i mennesker som ikke deler vår tro. Religionsmøtet innebærer i en viss forstand alltid en risiko, men sårbarhet er nettopp en side ved den kristne tro.

For øvrig legger dokumentet også til grunn utsagnet fra den store verdensmisjonskonferansen i 1989 om at "[v]i kan ikke peke på noen annen vei til frelse enn Jesus Kristus, men vi kan heller ikke sette grenser for Guds frelsende kraft." Kristnes oppgave er å peke på det vi kjenner, fortelle om det vi har sett og hørt, ikke å vokte grensene mot andre religioner.

Veiledning i religionsmøte

I tilknytning til den refleksjonsprosessen som har pågått i Teologisk nemnd, har en arbeidsgruppe nedsatt av nemnda blant annet utarbeidet en Veiledning i religionsmøtet som har konkrete situasjoner i Den norske kirkes menigheter for øye. Veiledningen er også diskutert i Teologisk nemnd og i Mellomkirkelig råd. Veiledningen er bevisst skrevet som en kristen veiledning. Det kan også være aktuelt å utarbeide veiledere i fellesskap med andre religioner i andre sammenhenger. Disse vil trolig likne den foreliggende veiledningen, men begrunnelsene vil da ikke være basert på den kristne tradisjonen.

Når det skal gis veiledning om hvordan kirken bør møte mennesker med annen tro, er det naturlig å bygge på to punkter som er viktige i kristen etisk refleksjon. For det første den gyldne regel: "Alt dere vil at andre skal gjøre mot dere, skal også dere gjøre mot dem" (Matt 7,12). I et multireligiøst samfunn er dette en god ledesnor: Vi kommer ofte langt i vår refleksjon om hvordan andre religioner bør behandles ved å tenke gjennom hvordan vi selv ønsker å bli møtt som kristne. Videre ligger det viktig innsikt i den kristne tanken om skapelsen: Alle mennesker er skapt i Guds bilde. Derfor har alle mennesker, uansett tro, et unikt verd og må behandles deretter. Ingen kan vurderes kun ut fra de synspunkter de har og de handlinger de foretar, men må møtes som individer med uendelig verdi i Guds øyne.

Det er i mange andre sammenhenger argumentert for at kirken ut fra kristen etisk refleksjon må gi aktiv støtte til menneskerettighetene. Menneskerettighetene sikrer religionsfrihet så vel som tanke- og ytringsfrihet for alle. Dette er viktige momenter når kirken møter mennesker av annen tro. Det påligger Den norske kirke som majoritetskirke et særlig ansvar overfor religiøse minoriteter. Menneskerettighetene foreskriver videre like rettigheter for kvinner og menn, og forbyr diskriminering på bakgrunn av blant annet etnisitet, språk, seksuell legning og alder. Også dette gir veiledning i møte med andre religioner.

Det siste punktet peker i retning av noen av de utfordringene og vanskelige dilemmaer som kan oppstå i møtet med annerledes troende. Ulike verdssystemer som ikke kan harmoniseres, kan komme i konflikt. Den kristne kan oppleve at bestemte praksiser i andre religioner bryter så tydelig med tanker om menneskers like verd at det må påtales og at respektfull samtale blir vanskelig. Det finnes ikke enkle og generelle løsninger på slike problemstillinger. De er ytterst reelle og må vurderes ut fra den konkrete situasjonen. Formålet med en veiledning i religionsmøte er å gi hjelp til å starte den refleksjonen som er nødvendig i den aktuelle situasjonen. Den foreslåtte veiledningen er derfor formulert som holdninger som bør prege kirkens arbeid og refleksjon snarere enn som konkrete forbud og påbud som skal passe i enhver tenkelig situasjon.

Kirkemøtet inviteres nå til å vedta veiledningen og oppfordre menighetene i Den norske kirke til å bruke den aktivt i sitt møte med mennesker av annen tro.

[Utkast per 040906]

Veiledning i religionsmøtet

Utgangspunkt i troen

Møtet med mennesker som tilhører andre religiøse tradisjoner enn den kristne, utfordrer kirken til teologisk refleksjon og praktisk engasjement. Denne veiledningen bygger på konkrete erfaringer i møte med andre troende og gir råd om hvordan menigheter og enkeltpersoner kan forholde seg til andre religioner som er representert i lokalsamfunnet.

For kristne er åpenhet og respekt i møte med mennesker av annen tro begrunnet i troen på den treenige Gud: Fader, Sønn og Hellig Ånd som skaper, gjør fri og gir liv.

- Ethvert menneske er, uavhengig av tro, skapt i Guds bilde og kalt til fellesskap med Gud som Guds medarbeider. Gud har åpenbart seg gjennom skaperverket. Av alle mennesker og på alle steder kan vi lære noe om Guds nåde i og ved skaperverket.
- "Vi kan ikke peke på noen annen vei til frelse enn Jesus Kristus. Samtidig kan vi ikke sette grenser for Guds frelsende kraft." (Fra Kirkenes verdensråds misjonskonferanse i 1989) I Kristus har vi sett Guds ansikt. Ved sin død og oppstandelse har Kristus åpnet veien til Gud for oss.
- "Åndens frukt er kjærlighet, glede, fred, overbærenhet, vennlighet, godhet, trofasthet, tålsomhet og selvbeherskelse" (Gal 5,22). Som Hellig Ånd virker Gud gjennom kirken i ord og sakrament. Men Den Hellige Ånds virke er ikke begrenset til kirken; "Vinden blåser dit den vil" (Joh 3,8). Ånden møter oss stadig på uventet vis. Når vi møter Åndens frukter blant dem som ikke deler vår tro, aner vi Åndens virke blant dem.

Denne troen er et godt utgangspunkt i møte med dem som bygger sitt liv på andre tradisjoner og finner inspirasjon til sine religiøse og etiske refleksjoner der.

Holdninger i møte med mennesker av annen tro

Møter mellom kristne og mennesker av annen tro kan ikke styres av entydige regler. Mennesker er forskjellige og situasjoner er forskjellige. I Jesus har vi et forbilde for hvilke holdninger som skal prege oss i alle våre møter med andre, også når de ikke deler vår tro: åpenhet, vilje til å se og lytte, ærlighet, tydelighet og frihet fra tvang og maktbruk.

Holdninger og prinsipper vi vil etterstrebe i religionsmøtet inspirert av kristen tradisjon og praktisk erfaring:

- Vi søker pålitelig kunnskap og omtaler andre slik at de kjenner seg igjen
- Vi møter enkeltmennesker og religiøse tradisjoner på samme tid
- Vi representerer både oss selv og kirken
- Vi lar de andre besvare hva som er viktig og mindre viktig i deres religion
- Vi lar ikke majoritetsreligionen definere hvordan det er å være minoritet

- Vi kan utfordre det vi opplever som problematisk i den andres tro og religion
- Vi ønsker at menn og kvinner i alle aldre skal delta i religionsmøtet
- Vi er åpne om egne motiver
- Vi samarbeider økumenisk
- Vi utsetter oss for risiko og viser sårbarhet

Vi søker pålitelig kunnskap og omtaler andre slik at de kjenner seg igjen

Kunnskap er en forutsetning for forståelse. Det er et tegn på respekt å skaffe seg konkret og etterrettelig kunnskap om andres tro. Det er en utfordring til menigheter og enkeltpersoner å skjelle mellom faglig fundert informasjon om andre religioner på den ene siden og negativ propaganda på den andre.

Religioner er hele tiden i forandring. Store forandringer kan skje når en religiøs tradisjon slår rot på nye steder eller går fra å være majoritet til minoritet eller omvendt. I møte med innvandrere med annen tro er det viktig å lytte til hvordan troen fortolkes i vårt land og ikke forutsette at deres tro forblir upåvirket av forflytning over landegrensene.

Når vi gir en framstilling av en annen religion må de som tilhører denne religionen kunne kjenne seg igjen. I alle religiøse tradisjoner er det en avstand mellom idealer og praksis. Det er ureddelig å sette idealene i én religion opp mot praksis i en annen.

Den gyldne regel gir råd om dette: Slik dere vil at andre skal omtale dere, skal dere også omtale andre.

Vi møter enkeltmennesker og religiøse tradisjoner på samme tid

Møte mellom religioner innebærer alltid et møte mellom enkeltmennesker. Mennesket bærer med seg sin tro, og dessuten sin kultur, sitt språk, sin kjønnsidentitet og sin personlige historie. En religiøs tro finnes ikke uavhengig av dem som tror. Derfor er det et stort mangfold innenfor alle religiøse tradisjoner.

Vi representerer både oss selv og kirken

Enkeltmennesker forstår seg selv og blir forstått også som representanter for de gruppene som former deres identitet. Kristne representerer derfor i en viss forstand alltid kirken i møte med andre. Noen ganger er dette uttalt ved at vi har formelle posisjoner, andre ganger er det ikke uttalt. Selv om man skulle oppleve det uønsket, er det likevel ikke til å unngå. Det inntrykket kristne etterlater hos andre, farger bildet av kirken og dermed av Kristus.

Vi lar de andre besvare hva som er viktig og mindre viktig i deres religion

Religion gir seg ulike kulturelle uttrykk, men grensen mellom hva som oppleves som religiøst nødvendig og hva som er kulturelle uttrykk, varierer fra person til person. Alle må være åpne for samtale om hvilke spørsmål som er de sentrale i egen tro, men ingen kan påtvinges en oppfatning av hva som er deres religions "egentlige kjerne".

Vi lar ikke majoritetsreligionen definere hvordan det er å være minoritet

Ethvert møte mellom mennesker innebærer et maktforhold. Maktforholdet kan oppfattes ulikt av dem det gjelder. Noen kristne i Norge kan oppleve seg som en minoritet i møte med verdier og holdninger som er utbredt i samfunnet. Allikevel vil de som tilhører andre religiøse tradisjoner i Norge som regel ha en sterkere opplevelse av å være minoritet. Som majoritetsreligion har kristendommen hatt mange privilegier i Norge og derfor en overlegen

maktposisjon. Hvilket språk og hvilke møteformer, samtaleformer og organisasjonsformer som benyttes påvirker maktforholdene mellom mennesker. Det er ikke opp til majoriteten eller de som er på kulturell hjemmebane å avgjøre om minoriteten kjenner seg ivaretatt.

Vi kan utfordre det vi opplever som problematisk i den andres tro og religion

Alle store religiøse tradisjoner har aggressive understrømmer og har vært brukt til støtte for maktbruk og undertrykkelse. Åpenhet og respekt betyr at det er rom for å ta opp slike temaer. Noen ganger kan det være store verdikonflikter mellom religiøse tradisjoner. Disse må man ta alvorlig. Menneskerettighetene har fått tilslutning fra representanter for alle store religiøse tradisjoner. De gir et godt fundament for samtale om verdier på tvers av religionsgrenser.

Før utfordringer rettes mot andres tradisjon bør man være bevisst om maktmisbruk i egen tradisjon og finne ut hva andre oppfatter problematisk hos oss.

Vi ønsker at menn og kvinner i alle aldre skal delta i religionsmøtet

For mange mennesker reguleres forholdet mellom kvinner og menn av religionen. Samtidig er kjønnsmonsteret i forandring innenfor mange religioner og kulturer. Ut fra idealet om likestilling og likeverd er det et mål at kvinner og menn deltar på like fot der mennesker av ulik tro møtes. Når man møter mennesker av annen tro, må man være oppmerksom på hvilke grenser som gjelder i kontakt mellom kvinner og menn. Noen ganger kan det være nødvendig særlig å etterspørre kvinners deltakelse i religionsmøtet.

Religiøse ledere har tradisjonelt vært middelaldrende menn. Det bør arbeides for at også unge mennesker av begge kjønn deltar når representanter for ulike religioner møtes.

Vi er åpne om egne motiver

Kristne kan møte mennesker med annen tro med ulike motiver: søke fellesskap, arbeide for et felles mål, øke egen kunnskap, vise omsorg eller evangelisere. Det er i utgangspunktet ikke noen motsetning mellom å arbeide for misjon eller for religionsdialog. Men man må være bevisst og åpen om hva man gjør i hvilke sammenhenger. Det er et mål å være ærlig overfor både seg selv og dem man møter om hvilke motiver som ligger til grunn for det aktuelle møtet.

Vi samarbeider økumenisk

Det er et mål at kristne fra ulike kirkesamfunn samarbeider i møte med andre religioner. Når det skjer møter mellom representanter for ulike trossamfunn, er det en fordel om representasjonen på kristen side er økumenisk.

Vi utsetter oss for risiko og viser sårbarhet

Åpenhet mot andre innebærer å gjøre seg sårbar. Sårbarhet er nødvendig for alt menneskelig fellesskap også for ekte møter på tvers av religionsgrenser. Ved å åpne seg for andre løper man en risiko for å bli avvist, bli tråkket på eller utfordret slik at troen skakes. Kristent liv innebærer noen ganger å ta slik risiko for evangeliets skyld. "Den som mister sitt liv, skal finne det."

På vei inn i mange av våre kirkebygninger passerer man gjennom et våpenhus. Her la de gamle av seg våpnene før de gikk inn til møtet med andre mennesker og med Gud. Før vi møter mennesker av annen tro, bør vi legge fra oss våpnene – aggressive argumenter og fordommer – i et mentalt våpenhus.

Noen konkrete utfordringer i religionsmøtet

Møtet med mennesker av annen tro kan skje på mange ulike måter og med forskjellige formål. Her følger noen råd og refleksjoner om spørsmål som kan oppstå i konkrete situasjoner:

Forsoning mellom religioner

Når vi legger til rette for møter mellom mennesker av ulik tro, er et av målene å skape større forståelse og dermed redusere spenninger over religionsgrenser. Noen ganger er dette målet uttalt. Religiøse konflikter kan næres både av reelle motsetninger og av fiendebilder som bygger på misforståelser. Når man tar utgangspunkt i erfaringer alle mennesker har, kan misforståelser oppklares, fordommer avsløres og det blir tydeligere hvor det er reell uenighet. Det legger grunnlag for forsoning. Forsoning innebærer ikke å gjøre den andre mer lik oss, men å leve med de forskjellene som består.

Felles handling til fellesskapets beste

Samtale om etiske spørsmål kan legge et godt grunnlag for felles veivalg i viktige saker så vel lokalt som nasjonalt. Mange grunnleggende verdier er religiøst felleseie. I følge luthersk teologi er etikken forankret i Guds åpenbaring gjennom skaperverket og derfor åpen for allmenn refleksjon. Noen ganger vil man finne at verdier som i utgangspunktet ser like ut, er forskjellige når de skal omsettes i praktisk handling. Det er viktig å være åpen om dette.

Mennesker som tror forskjellig, finner ofte at de ut fra hver sin tro blir motivert til å handle i fellesskap. Man kan for eksempel sammen engasjere seg i sosialt/diakonalt arbeid lokalt, arbeide for å påvirke politiske beslutninger i konkrete spørsmål eller fremme fred og menneskerettigheter i Norge og internasjonalt. Slikt engasjement er et mål i seg selv, men kan også bidra til å styrke fellesskapet mellom mennesker. Selv om trosgrunnlaget er forskjellig kan man sette seg felles praktiske mål. Menneskerettighetene er et godt utgangspunkt for felles handling.

Familier med flere religioner

Når to personer av ulik tro etablerer et samliv, oppstår visse særlige utfordringer både for paret selv og for omgivelsene. Disse kan være knyttet til seremonier ved ekteskapsinngåelse, barnefødsel og død, til barneoppdragelse og trosopplæring, til prioritering av familiens ressurser og til kjønnsroller. Det vil dessuten være knyttet noen ekstra utfordringer til en eventuell avslutning av samlivet.

Kristne i familiens nettverk bør støtte opp om familiens liv og legge til rette for at paret kan finne fram til gode løsninger. Det er naturlig å støtte en kristen part slik at han eller hun kan ivareta sin tro uten å gå på akkord med forpliktelsene som ligger i samlivet. Ut fra en kristen tanke om dåpen er det problematisk å oppgi opplæring i den kristne tro for barn som foreldrene har valgt å døpe.

Bønn

Når mennesker med ulik tro møtes, kan spørsmålet om man kan be sammen bli aktualisert. Det er nyttig å skjelne mellom interreligiøs bønn (der man ber sammen med mennesker av en annen tro), multireligiøs bønn (der mennesker med ulik tro ber hver sine bønner samtidig) og det å være tilstede under andres bønn. Det vil være ulike oppfatninger av hva som er forsvarlig både blant kristne og blant dem som tilhører andre religiøse tradisjoner.

Omstendighetene har stor betydning: Det er forskjell på privat bønn og et offentlig tillyst møte, på bønn i en nasjonal katastrofesituasjon og i forbindelse med livsriter for et ektepar med to religioner.

Tilstedeværelse under andres bønn er ikke problematisk for en kristen. I en del situasjoner kan multireligiøs bønn være et godt uttrykk for både fellesskap og skillelinjer i en tverreligiøs situasjon. Noen ganger kan interreligiøs bønn være naturlig og riktig for eksempel i en akutt krisesituasjon i en tverreligiøs familie. Men interreligiøs bønn må ikke skje på bekostning av den kristnes integritet. I slike tilfeller er det ikke tilrådelig å delta.

Når det gjelder bønn er det spesielt viktig å respektere at mennesker, kristne så vel som andre, har forskjellig grenser for hva de ønsker å delta i. Under enhver omstendighet er det viktig at anledninger der det inngår bønn når mennesker av ulik tro møtes, er godt forberedt slik at alle på forhånd kan avklare om og hvordan de kan delta med full integritet.

Religionsfrihet og konvertering

Alle blir påvirket i møte med andre. Det at egen tro utvikles og endres gjennom møtet med andre religiøse tradisjoner kan forstås både som et uttrykk for utvikling i møte med det som er fremmed og nytt, og som en frukt av Den Hellige Ånds virke.

Der mennesker av ulik tro møtes vil det alltid være en mulighet for at noen vil skifte religiøs tilhørighet. Det er en menneskerett å konvertere, og enhver bruk av trusler eller straff mot den som konverterer er uakseptabelt. Det er også uakseptabelt å bruke press eller lokkemidler for å få noen til å konvertere.

Det å gå fra en religiøs tradisjon til en annen kan være en vanskelig og smertefull prosess, både for den det gjelder og for familie og andre nærstående, og det har konsekvenser for sosiale relasjoner av ulike slag.

Kirken må respektere konvertering både bort fra og til kristendommen. Kirken tar med glede imot alle som søker mot kristen tro med respekt og med tilbud om opplæring i troen. Før man tar imot voksne mennesker til dåp, må de som representerer kirken, forvise seg om at ønsket om å konvertere har vært gjennomtenkt over en viss tid og ikke er motivert av utenforliggende hensyn. Både nykonverterte og familiene til de som konverterer kan trenge ekstra oppfølging. I noen tilfeller vil de som nylig har konvertert fra en religion til en annen kunne være gode brubyggere mellom religionene, men i andre tilfeller vil nykonverterte ved sine spesielle erfaringer kunne stå i veien for åpne og tillitsfulle relasjoner mellom mennesker av ulik tro.

